

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1943 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare.

Enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning (allmänna arbetstidslagen) är arbetsgivare vid straffpåföljd ansvarig för efterlevnaden av lagen. Detsamma gäller i huvudsak beträffande ansvaret för efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd och de med stöd av denna utfärdade specialförfattningarna. Vid tillämpningen av dessa bestämmelser skall dock beträffande verksamhet, som bedrivs av staten (då fråga är om tillämpning av arbetarskyddslagen) eller kommun, vad i författningarna är stadgat om arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 60, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herr *Wistrand* och friherre *Beck-Friis* hemställt, att riksdagen måtte

1. för sin del besluta, att till 15 § allmänna arbetstidslagen skall läggas ett andra stycke, så att lagrummet erhåller följande lydelse:

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, »att vid en kommande revision av lagen om arbetarskydd jämte därtill hörande följdförfattningar införas bestämmelser, som möjliggöra ett överflyttande av arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare».

Beträffande motiveringen för dessa yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande från riksförsäkringsanstalten och arbetsrådet, varjämte svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige och De anställdas centralorganisation (Daco) beretts tillfälle att yttra sig över densamma. Inkomna yttranden finnas såsom bilagor fogade vid detta utlåtande.

Såsom motionärerna framhållit har i de efter allmänna arbetstidslagen tillkomna *lantarbetstidslagen* och *arbetstidslagen för detaljhandeln* möjlighet

skapats för arbetsgivare att under vissa förutsättningar få ansvaret för lagarnas efterlevnad överflyttat till särskild arbetsföreståndare. Vad i dessa lagar stadgas om arbetsgivares ansvarighet skall nämligen, där arbetsrådet efter framställning från arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe, gälla arbetsföreståndaren. En liknande bestämmelse finnes i *butikstängningslagen*, enligt vilken länsstyrelsen efter framställning från näringsidkare kan godtaga viss person såsom verksamhetens föreståndare i näringsidkarens ställe.

Ifrågavarande bestämmelse inflöt först i 1936 års *lantarbetstidslag*. Den grundade sig å ett av lantarbetstidsutredningen avgivet betänkande, vari till motivering av förevarande stadgande anfördes:

Då det på jordbrukets område ofta förekommer, att dödsbon, bolag eller andra juridiska personer än stat och kommun äga företag, vilka de icke själva sköta, utan vilkas skötsel ombesörjes av förvaltare eller andra förtroendemän, under det att dödsbodelägarna, styrelsemedlemmarna o. s. v. äro bosatta å annan ort än den, där företaget är beläget, har det synts önskvärt att i särskilda fall kunna avlyfta arbetsgivaransvaret från den frånvarande ägaren och i stället lägga det å den, som utövar den direkta ledningen av företaget.

I den proposition (nr 230), vari förslaget till lantarbetstidslag framlades för 1936 års riksdag, yttrade föredragande departementschefen — i anledning av en i ett remissyttrande uttalad åsikt, att straffansvar för förseelse mot lagen med hänsyn till de särskilda arbetsförhållandena inom jordbruket borde läggas på vederbörande arbetsledare och icke på arbetsgivaren — att det icke torde vara möjligt att låta straffansvaret under alla förhållanden åvila arbetsledare i stället för arbetsgivaren. För de fall, i vilka en sådan överflyttning av det formella ansvaret otvivelaktigt motsvarade den faktiska fördelningen av ansvaret för arbetsledningen vid företaget, hade stadgats möjlighet för arbetsrådet att på ansökan godtaga arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe i här ifrågavarande avseende.

Vid 1937 års riksdag väcktes av herr Sjögren en motion, II: 438, vari hemställdes, att stadgandet i lantarbetstidslagen om överflyttande av arbetsgivaransvaret måtte avfattas så att det uttryckligen bleve tillämpligt »beträffande dödsbo, bolag, förening eller annan sammanslutning samt i särskilda fall enskild person». Yrkandet motiverades därmed, att arbetsrådet avslagit alla ansökningar från aktiebolag samt bifallit framställningar från enskilda personer endast i sådana undantagsfall, då ett bibehållande av jordägarens personliga ansvarighet icke ansetts vare sig direkt eller indirekt vara av värde för lagens efterlevnad. — I utlåtande, nr 48, över motionen m. fl. ändringsförslag yttrade andra lagutskottet bland annat:

Såsom motionären framhållit torde arbetsförhållandena inom jordbruket vara i hög grad beroende av åtskilliga olikartade omständigheter, vilka öka kravet på arbetsledarens vaksamhet och omtanke. Enligt utskottets mening är det såväl i fråga om jordbruksföretag som beträffande industriell och liknande verksamhet i hög grad önskvärt, att arbetsgivaren om möjligt direkt ägnar intresse åt och övervakar arbetet och de förhållanden, varunder det utföres. Med en sådan direkt befattning med arbetet och dess övervakande

är det naturligt, att arbetsgivaren också ansvarar för efterlevnaden av de lagar och förordningar, som avse att reglera förhållandena inom företaget. Det torde emellertid ej sällan vara obilligt att låta en arbetsgivare, som själv ej kan deltaga i arbetets planläggning och ledning, få ansvara för den verkliga arbetsledarens försumlighet vid övervakandet av lagstiftningens efterlevnad. Enligt utskottets mening synas skäl föreligga att i nu ifrågavarande hänseende medgiva arbetsgivareansvarets överflyttning till arbetsföreståndare i något större utsträckning än som hittills synes hava varit fallet. En sådan tillämpning av ifrågavarande stadgande torde stå i god överensstämmelse med vad lantarbetstidsutredningen och departementschefen anfört rörande syftet med bestämmelsen.

Då avfattningen av 15 § ej lägger hinder i vägen för den av utskottet ifrågasatta lagtillämpningen samt då ytterligare erfarenheter av arbetsrådets verksamhet i förevarande hänseende synas böra avvaktas, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka ändring i förevarande paragraf.

Bestämmelserna i lantarbetstidslagen om överflyttande av arbetsgivaransvaret togos till mönster för motsvarande stadganden i den första arbetstidslagen för detaljhandeln av år 1939 och i den samma år reviderade butikstängningslagen.

»Arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda», som avgav förslag till nämnda lagstiftning, erinrade under förslaget till *arbetstidslag för detaljhandeln* (se proposition 1939: 96), att lantarbetstidsutredningen beträffande möjligheten till överflyttning av arbetsgivaransvaret särskilt framhållit det fallet, att verksamhet drevs av juridisk person och att delägare, styrelsemedlemmar o. s. v. vore bosatta å annan ort än den, där företaget vore beläget. I en sådan situation syntes det särskilt önskvärt, att ansvaret lades över på den, som utövade den direkta ledningen av företaget, och arbetsrådet syntes hava anledning bifalla dylika framställningar, om ej särskilda skäl skulle tala i annan riktning. Men en överflyttning kunde vara påkallad även i andra fall, t. ex. då en enskild arbetsgivare bodde på annan ort än den, där företaget låge, och därför saknade möjlighet att övervaka, hur arbetet bedreves.

I yttrande över förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln höll kooperativa förbundet före, att beträffande juridiska personer den allmänna regeln borde utfärdas, att affärsföreståndare respektive butiksföreståndare finge träda i arbetsgivarens ställe, och detta även i de fall, då styrelseledamöterna bodde på den ort, där verksamheten bedreves. Styrelseledamot hade visserligen i denna sin egenskap att jämte de övriga medlemmarna av styrelsen bära ansvaret för affärsskötseln, men då hans verksamhet ju i regel icke medgäve en övervakning av den dagliga efterlevnaden av lagbestämmelser, som vore av rent ordningsmässig beskaffenhet, syntes det vara rimligt, att den person, som erhållit styrelsens uppdrag att handhava ledningen av butiken, finge bära det ansvar, som påvilade arbetsgivaren. — Kommerskollegium instämde i kooperativa förbundets förslag under framhållande, bland annat, att den av de sakkunniga åsyftade anordningen kunde medföra viss formell omgång, särskilt vid semester eller sjukdomsfall för av arbetsrådet godkänd arbetsföreståndare. Kollegium ställde sig dock tveksamt, om den av kooperativa förbundet föreslagna — i och för sig väl motiverade anordningen —

borde genomföras enbart för detaljhandeln eller om ej motsvarande borde gälla för hela komplexet av arbetstidslagstiftningar.

Föredragande departementschefen ansåg sig icke kunna förorda en lagtillämpning av den art, kooperativa förbundet och kommerskollegium föreslagit, enbart såvitt anginge arbetstidslagen för detaljhandeln. Utan att ståndpunkt i sak tagits till berörda förslag, hade den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen upptagits i departementsförslaget.

Beträffande överflyttande av ansvaret för iakttagande av föreskrifterna i *butikstängningslagen* uttalade de sakkunniga, att regeln om att näringsidkaren själv har ansvaret i vissa fall kunde leda till obilliga resultat och att det därför borde beredas möjlighet att få ansvaret överflyttat till särskild föreståndare. Beträffande de fall, där en överflyttning kunde vara särskilt motiverad, hänvisades till vad som anförts under förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln.

I sitt yttrande över de sakkunnigas förslag gjorde kommerskollegium samma erinran som mot förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln. Kooperativa förbundet fann däremot det av de sakkunniga föreslagna stadgandet lämpligt, såvitt det avsåg butikstängningslagen.

En kortfattad redogörelse för arbetsrådets praxis vid tillämpningen av bestämmelserna i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln om överflyttande av arbetsgivaransvaret lämnas i motionen.

I detta sammanhang torde böra något beröras vissa arbetstidslagarna närstående bestämmelser. Ansvaret för iakttagande av *lagen* den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete åvilar innehavaren av företaget. Från denna regel gäller endast det undantaget, att beträffande verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun, ansvaret åligger arbetsföreståndaren. — I 28 § *förordningen* den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. lämnas vissa föreskrifter rörande arbetstiden för förare av automobil i yrkesmässig trafik. Enligt 34 § 2 mom. samma förordning straffas innehavare av trafiktillstånd, som använder förare till arbete i strid mot nämnda föreskrifter, med böter. Innehaves trafiktillståndet av staten eller kommun, drabbar ansvaret dock enligt 37 § förarens närmaste förman eller under vissa omständigheter annan överordnad.

I *sjöarbetstidslagen* har frågan om ansvaret för lagens efterlevnad vunnit en lösning, som avviker från reglerna i de övriga arbetstidsförfattningarna. Ansvaret för iakttagande av de centrala bestämmelserna i *sjöarbetstidslagen* åvilar nämligen fartygsbefälhavaren. Om förseelse skett med redarens vetenskap och vilja, straffas emellertid även redaren.

Beträffande det i motionen framställda yrkandet rörande ändring i *arbetskyddslagen* och följdförfattningarna till denna hava motionärerna anfört, att det för överflyttande av det arbetsgivaren åvilande ansvaret syntes böra fordras tillstånd av myndighet och att sådant tillstånd i form av godtagande

av särskild arbetsföreståndare lämpligen borde meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet, d. v. s. riksförsäkringsanstalten. Motionärerna hava erinrat om att arbetarskyddslagstiftningen är föremål för revision av 1938 års arbetarskyddskommitté och med sitt yrkande avsett, att deras ovan återgivna förslag måtte vinna beaktande vid en kommande revision av arbetarskyddslagstiftningen.

Ansvaret för iakttagande av föreskrifterna i allmänna arbetstidslagen och arbetarskyddslagen ävensom de med stöd av den senare utfärdade specialförfattningarna åvilas med vissa undantag, som ej äro av intresse i nu ifrågavarande avseende, arbetsgivaren. Efter mönster av de senare arbetstidslagarna, lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln, samt butikstängningslagen har i förevarande motion framhållits önskvärdheten av en sådan ändring av de först nämnda författningarna, att ansvaret skulle kunna överflyttas å särskild av myndighet godtagen arbetsföreståndare.

Utskottet.

Beträffande först frågan om ändring av allmänna arbetstidslagen har motionärernas yrkande därom tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de över motionen av riksförsäkringsanstalten, arbetsrådet, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen avgivna yttrandena, medan Daco med hänsyn huvudsakligen till befarade olägenheter för tjänstemän i underordnad ställning avstyrkt yrkandet.

De erfarenheter, som vunnits vid handläggningen av ärenden rörande överflyttande av ansvaret för iakttagande av föreskrifterna i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln till särskild arbetsföreståndare, hava enligt vad arbetsrådet anfört visat, att ifrågavarande bestämmelser i nämnda lagar motsvara ett föreliggande behov och äro väl avpassade för sitt syfte. Samma förhållanden, som föranlett att dessa bestämmelser tillkommit, torde enligt utskottets uppfattning göra sig gällande även inom den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde. Jämväl inom detta synes därför föreligga behov av en lagbestämmelse, som ger arbetsrådet möjlighet att, efter prövning av varje särskilt fall, godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe. Ett stadgande med detta innehåll torde icke kunna medföra de av Daco befarade olägenheterna för tjänstemän i underordnad ställning, eftersom det ej gärna kan ifrågakomma, att ansvaret överflyttas till en sådan. Utskottet anser alltså, att en ändring bör komma till stånd i det av motionärerna angivna avseendet.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke i samband med den föreslagna ändringen av allmänna arbetstidslagen motsvarande ändringar böra vidtagas i arbetstidslagstiftningen närstående författningar. Frågan härom tarvar närmare utredning. Med hänsyn bland annat härtill vill utskottet föreslå, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag rörande den av motionärerna yrkade ändringen i allmänna arbetstidslagen samt utredning och förslag beträffande den nyss nämnda frågan.

Vad därefter angår spörsmålet om ändring av arbetarskyddslagen och de med stöd av densamma utfärdade specialförfattningarna har riksförsäkrings-

anstalten anmärkt, att beträffande ansvaret för iakttagande av hithörande bestämmelser skillnad måste göras mellan de föreskrifter, som avse att bereda arbetarna säkerhet mot olycksfall och ohälsa i arbetet, och de, som hava karaktär av ordningsföreskrifter. Mot en överflyttning av arbetsgivaransvaret i det förstnämnda hänseendet förelåge så vägande skäl, att någon möjlighet därtill enligt anstaltens mening icke borde tillskapas. I fråga om ordningsföreskrifterna syntes däremot ur principiell synpunkt hinder icke möta mot införande av möjlighet till dylik överflyttning. En annan sak vore, huruvida behovet av en dylik anordning vore så framträdande, att lagändring borde företagas. — Landsorganisationen, som ej gjort någon principiell erinran mot att möjlighet skapas till överflyttning av arbetsgivaransvaret, har emellertid såsom självklart förutsatt, att en sådan anordning icke finge medföra någon inskränkning i arbetsgivarens skadeståndsansvar för olycksfall, som berodde av försummelse från arbetsföreståndarens sida.

Utan att taga ställning till de nu nämnda spörsmålen anser utskottet, att desamma böra tagas under närmare övervägande vid den inom 1938 års arbetarskyddskommitté pågående utredningen för revision av arbetarskyddslagstiftningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av motionen I: 60, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1. att Kungl. Maj:t ville *dels* för riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, att möjlighet beredes till överflyttning av ansvaret för lagens efterlevnad till särskild i arbetsgivarens ställe av arbetsrådet godtagen arbetsföreståndare, *dels ock* låta verkställa utredning rörande lämpligheten och behovet av motsvarande ändringar i arbetstidslagstiftningen närstående författningar samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda;

2. att vid den inom 1938 års arbetarskyddskommitté pågående utredningen måtte tagas under övervägande, huruvida och i vad mån möjlighet hör beredas till överflyttning av ansvaret för iakttagande av arbetarskyddslagstiftningen från arbetsgivare till särskild arbetsföreståndare; samt

B. att motionen, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet sålunda hemställt, ej måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 maj 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

KERSTIN HESSELGREN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Linder, Wisstrand, Löfvander, Olof Carlsson, Sten, Nils Elowsson**, *Carl Eric Ericsson* och *Holmbäck**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, fröken *Andersson*, herrar *Hallagård, Holm, Larsson* i Östersund, *Lundgren**, fru *Västberg** samt herr *Andersson* i Eskilstuna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom beslut den 12 februari 1943 har Kungl. Maj:t anbefallt riksförsäkringsanstalten att senast den 15 mars 1943 till andra lagutskottet avgiva yttrande öven en inom första kammaren väckt motion, nr 60, om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare. Till fullgörande härav får anstalten anföra följande.

Anstalten har i ärendet infordrat yttranden från samtliga yrkesinspektörer, skogs- och flottledsinspektören samt yrkesinspektрисen. Ett sammandrag av dessa yttranden överlämnas härmed.¹

Vad först angår *allmänna arbetstidslagen* ha motionärerna själva för bifall till sitt yrkande åberopat, att i såväl lantarbetstidslagen som arbetstidslagen för detaljhandeln möjlighet beretts för arbetsgivare att efter prövning av arbetsrådet få arbetsgivaransvaret överflyttat på annan person. Någon anledning att i denna fråga intaga en annan ståndpunkt i förhållande till allmänna arbetstidslagen än som sålunda kommit till uttryck i nämnda lagar synes icke föreligga. Riksförsäkringsanstalten har därför för sin del ingen erinran att göra mot ett bifall till motionen i förevarande avseende.

Vidkomnade *arbetarskyddslagen* finnas otvivelaktigt bestämmelser däri, vilka till innehåll och syfte kunna jämföras med arbetstidslagarnas bestämmelser. I fråga om dessa bestämmelser torde sålunda hinder icke behöva möta för införande av möjlighet till överflyttning av arbetsgivaransvaret. Däremot föreligga så vägande skäl mot en överflyttning av detta ansvar i andra fall, att någon möjlighet till dylik överflyttning enligt anstaltens mening icke bör tillskapas. Med avseende härå får anstalten anföra följande.

Enligt 3 § första stycket lagen om arbetarskydd är arbetsgivare skyldig iakttaga allt, som i avseende på arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses av nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet. Detta allmänna åläggande för arbetsgivarna innebär tydligen, att vederbörande arbetsgivare är helt ansvarig för arbetsförhållandena på arbetsstället. Han har sålunda att även svara för vad hos honom anställda arbetsledare i högre och lägre ställning vidtaga eller underlåta att vidtaga. Detta ansvar yttrar sig i första hand och, torde man kunna säga, på ett grundläggande sätt däruti, att arbetsgivaren vid urvalet av arbetsledare har att tillse, att de hålla måttet icke blott tekniskt eller ekonomiskt utan jämväl i vad det gäller omdöme och ansvarskänsla vid ordnandet av arbetsförhållandena på betryggande sätt ifråga om säkerhet och sundhet. För skador, som kunna åsamkas arbetarna genom arbetsledningens vållande, har arbetsgivaren sålunda att bära ansvar såväl ifråga om straff som skadestånd. Emellertid lär även arbetsledaren, om han brister i nödig aktsamhet, enligt allmänna rättsregler bliva underkastad ansvar i angivna hänseenden.

Grundsatsen om arbetsgivarens ansvar för arbetsförhållandena på arbetsstället måste anses vara av grundläggande betydelse för arbetarskyddet. Endast därigenom lär man vinna nödig garanti för att omsorgen om arbetets säkerhet och sundhet icke undantränges av de omedelbara strävandena till

¹ Detta sammandrag här uteslutet.

bästa möjliga produktionsresultat utan principiellt kommer att ingå som ett jämbördigt led med sistnämnda strävanden i arbetets planläggning och utförande. Beskaffenheten av de åtgärder, som komma ifråga i förstberörda hänseenden, torde även bestyrka riktigheten i denna ståndpunkt. Det gäller här t. ex. arbetslokalernas anordning beträffande ventilation, belysning och uppvärmning, maskinernas anordning och inskyddande, lämpliga arbetsmetoder, olika materials och ämnens användande i tillverkningen m. m. I sista hand ligger avgörandet i dessa fall uppenbarligen hos arbetsgivaren och bör han under alla förhållanden få stå ansvaret för vad som härvidlag företages eller underlåtes.

I viss mån annorlunda ter sig däremot bedömandet, när det gäller ordningsföreskrifter eller därmed jämförbara bestämmelser (»politiföreskrifter»). Iakttagandet av dessa hör mera omedelbart samman med arbetsledarnas funktioner och är ej heller förenat med några direkta utgifter av nämnvärd storlek. Ansvar för deras efterlevnad kan därför icke utan fog riktas mera direkt mot vederbörande arbetsledare och ett dylikt ansvar kan även vara ägnat att skärpa arbetsledningens intresse och uppmärksamhet för ordningen i dessa hänseenden på arbetsplatsen. Till här åsyftade bestämmelser i lagen är att räkna flertalet av de särskilda föreskrifterna rörande minderårigas och kvinnors användande i arbete. Vidare äro hit att räkna föreskrifter om fullgörandet av viss anmälningsskyldighet, om förändring av vissa anteckningar, om tillhandahållandet av lämplig bok för anteckningar av vederbörande inspektionsförrättare, om uppsättandet av vissa anslag m. m. Ifråga om dessa bestämmelser synas ur principiell synpunkt hinder icke behöva resas mot att möjlighet skapas att i särskilda fall efter prövning av yrkesinspektionens chefsmyndighet få arbetsgivaransvaret överflyttat till vissa arbetsföreståndare. En annan sak är, huruvida behovet av en dylik anordning, i vad gäller arbetarskyddslagen, är så framträdande, att bestämmelser därom böra införas i lagstiftningen. Denna fråga torde lämpligen kunna upptagas till närmare övervägande av 1938 års arbetarskyddskommitté.

Vid dryftandet av förevarande spörsmål torde böra uppmärksammas, att dess lösning även kan sökas på en annan väg, nämligen genom att överlåta åt domstol att i förekommande fall avgöra, varest ansvaret för en begången förseelse skall läggas. I *yrkesfarekommitténs* år 1909 framlagda förslag till lag om arbetarskydd hade också upptagits en bestämmelse (53 §) av innebörd, att om arbetsgivaren i vissa angivna fall (väsentligen avseende vad härövan benämnts »politiföreskrifter») förmäde visa, att den åtalade förseelsen icke skäligen kunde läggas honom till last, skulle han vara fri från ansvar och skulle vederbörande arbetsledare i stället kunna ådömas ansvar. I det på grundval av kommitténs lagförslag utarbetade departementsförslaget hade till en början upptagits ett motsvarande men modifierat stadgande (47 §) av innehåll, att om förseelsen icke skäligen kunde läggas arbetsgivaren till last skulle hans ställföreträdare å arbetsstället eller annan arbetsledare i stället kunna dömas till ansvar. Lagrådet anmärkte emellertid, att det föreslagna stadgandet avvek från eljest gällande rättsgrundsatser, och ansåg tillfyllestgörande skäl för en sådan avvikelse ej förefinnas. I enlighet med lagrådets hemställan blev stadgandet uteslutet i det lagförslag, som förelades riksdagen, och något yrkande på dess införande i lagen framställdes ej heller under riksdagsbehandlingen.

Till ytterligare belysning av denna fråga lämnas här nedan några uppgifter om dess behandling i skyddslagstiftningen i vissa främmande länder.

Norge. Det som är bestämt om arbetsgivaren skall också gälla om den som i arbetsgivarens ställe leder rörelsen. (Löv om arbeidervern d. 19 juni 1936, § 52).

Finland. Befinnes arbetsgivarens ställföreträdare skyldig till förseelsen och kan ej något vållande tillika läggas arbetsgivaren till last, är endast ställföreträdaren förfallen till straff för förseelsen. (Arbetarskyddslag d. 28 mars 1930, 24 §.)

Danmark. Den arbetsgivare eller hans ställföreträdare, som icke iakttagit gällande bestämmelser, straffas därför på sätt i lagen närmare angives. (Fabriklov d. 29 april 1913, § 42.)

I ett 1938 framlagt förslag till »Lov om Arbejderbeskyttelse», avsett att efter fortsatt behandling ersätta gällande fabrikslag, har ansvarsfördelningen mellan arbetsgivaren och hans ställföreträdare närmare reglerats. Sedan det fastställts, att arbetsgivaren bär ansvaret för fullgörandet av honom enligt lagen åvilande plikter upptager förslaget följande stadgande:

Arbejdsgiveren kan dog ved større Virksomheder — og under særlige Omstændigheder ogsaa ved mindre Bedrifter — overføre Varetagelsen af disse Pligter og Ansvaret for deres Overholdelse til en Driftsleder eller anden paalidelig og tilstrækkelig kvalificeret tilsynsførende, men for at Arbejdsgiveren herigennem selv skal kunne blive fri for Ansvaret, er det dog en Betingelse, at det paa tydelig Maade er tilkendegivet den paagældende, inden for hvilket lokale eller faglige Omraade og i hvilket Omfang Ansvaret for Overholdelsen af Arbejdsgiverens Pligter efter denne Lov er overført til ham, og at Arbejdsgiveren fører det efter Forholdene rimelige Tilsyn med, at vedkommende Driftsleder eller tilsynsførende varetager Hvervet paa tilbørlig Maade.

Tyskland. Överträdas vid utövande av ett yrke politiföreskrifter av personer, vilka yrkesidkaren anställt till ledande av ett företag eller någon del av detsamma eller till utövande av uppsikt, skall straffet drabba dessa. Jämte dessa personer är yrkesidkaren straffbar, om överträdelsen begåtts med hans vetskap eller om han låtit komma sig till last bristande omsorg vid rörelsens övervakande eller vid val av eller tillsyn över driftsledare eller personer som satts att öva uppsikt. (Reichsgewerbeordnung, § 151.)

England. Är innehavaren av ett företag åtalad för överträdelse av lagen, skall han äga rätt att efter behörig angivelse få envar, som han uppgiver vara den verkliga överträdaren, kallad inför domstolen, då åtalet skall förekomma. Förmår sedan företagets innehavare, efter det överträdelsen blivit konstaterad, övertyga domstolen, att han brukat skyldig omsorg till lagens förverkligande och att den andra personen begått överträdelsen utan hans samtycke, vetskap eller medvetna försummelse, skall denne fällas för överträdelsen och innehavaren frikännas från ansvar. Den sakfällde skall därjämte betala rättegångskostnaderna. Styrkas nyssberörda förhållanden för en inspektör redan vid tiden för överträdelsens upptäckande samt därjämte att överträdelsen ägt rum i strid mot innehavarens föreskrifter, skall inspektören, utan att först vända sig mot företagets innehavare, rikta sin talan mot den person, som han anser vara den verkligt skyldige. (Factories Act, 1937, Section 137.)

Stockholm den 12 mars 1943.

SAM LARSSON.

W. Stenholm.

*Bilaga B.**Till Riksdagens andra lagutskott.*

Genom remiss den 12 februari 1943 har Kungl. Maj:t anbefallt arbetsrådet att till utskottet avgiva yttrande över en av herr Wistrand och friherre Beck-Friis i riksdagens första kammare väckt motion nr 60 om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare. Med anledning härav får arbetsrådet, som finner sig böra begränsa sitt yttrande att avse allenast frågan om ändring i den allmänna arbetstidslagen, anföra följande.

På sätt i motionen framhålles har i de gällande speciella arbetstidslagarna — lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln — möjlighet beretts arbetsgivare att i vissa fall få arbetsgivaransvaret överflyttat till särskild arbetsföreståndare. Enligt 15 § respektive 17 § av nämnda lagar äger arbetsrådet nämligen efter framställning av arbetsgivare godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe. Även i den arbetstidslagen för detaljhandeln närstående butikstängningslagen är i 16 § införd en bestämmelse, som möjliggör för näringsidkare att efter framställning till vederbörande länsstyrelse få ansvaret för lagens efterlevnad överflyttat till särskild föreståndare. Ifrågavarande bestämmelser infördes första gången i 1936 års lantarbetstidslag samt i 1939 års arbetstidslag för detaljhandeln och 1939 års butikstängningslag.

I motionen lämnas en kortfattad redogörelse för arbetsrådets hittillsvarande tillämpning av ifrågavarande stadganden i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln. De erfarenheter, som vunnits vid handläggningen av hithörande ärenden, hava enligt arbetsrådets uppfattning visat, att bestämmelserna i fråga motsvara ett föreliggande behov och äro väl avpassade för sitt syfte.

Samma förhållanden, som föranlett dessa bestämmelsers upptagande i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln, torde göra sig gällande även inom den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde. Jämväl inom detta område synes därför behov föreligga av en lagbestämmelse, som ger arbetsrådet möjlighet att, efter prövning i varje särskilt fall, godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe. Sålunda bör i det fall, där en verksamhet drives av juridisk person, ansvaret kunna läggas på den, som utövar den direkta ledningen av företaget eller, då det gäller större industriföretag, den som utövar ledningen för större driftavdelning, särskild fabrik eller dylikt inom företaget. En överflyttning av ansvaret synes jämväl påkallad i de fall, där exempelvis arbetsgivaren är boende på annan ort än den, där företaget är beläget, och sålunda saknar möjlighet att vaka över, hur arbetet bedrives. Att en bestämmelse i ämnet hittills saknats i den allmänna arbetstidslagen torde väsentligen vara att tillskriva det förhållandet, att frågan om en överflyttning av arbetsgivaransvaret icke synes hava varit föremål för uppmärksamhet vare sig vid den första arbetstidslagens tillkomst år 1919 eller vid senare verkställda revisioner av nämnda lag.

Mot avfattningen av det av motionärerna föreslagna lagstadgandet, vilket helt överensstämmer med motsvarande bestämmelser i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln, synes icke något vara att erinra.

På grund av vad sålunda anförts får arbetsrådet tillstyrka bifall till föreliggande motion, i vad den avser ändring i lagen om arbetstidens begränsning.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknad Nordin, deltagit ledamöterna Bosæus, Gabrielson, Söderbäck, Rudenstam, Molander och Thörnberg.

Stockholm den 9 mars 1943.

På arbetsrådets vägnar:

JOHN NORDIN.

Alban Christenson.

Bilaga C.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 8 februari 1943 har tillfälle beretts Svenska Arbetsgivareföreningen att avgiva yttrande över en inom riksdagens första kammare väckt motion, nr 60, av herr Wistrand och friherre Beck-Friis, angående vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret till särskilda arbetsföreståndare, i vad gäller tillämpningen av lagarna om arbetstidens begränsning och om arbetarskydd. Föreningen får i anledning härav anföra följande.

Föreningen ger sin fulla anslutning till det av motionärerna framförda förslaget. Till den uttömmande motivering, som av motionärerna lämnats för detsamma, vill föreningen blott tillägga följande. Föreningen kan vitsorda, att det otvivelaktigt finnes ett stort praktiskt behov av de yrkade lagändringarna. Vissa fall ha kommit till föreningens kännedom, då företagschefer, som på grund av företagets storlek icke haft möjlighet att i detalj följa driften, och som därför saknat all kännedom om inom företagen begångna förseelser mot ovannämnda lagar, dömts till straff för sådana förseelser. Detta förhållande ter sig stötande för rättskänslan. Det synes både av billighetsskäl och med hänsyn till rättsordningens auktoritet angeläget, att möjligheter tillskapas för att arbetsgivaransvaret i nämnda fall skall kunna överflyttas till sådana arbetsledare, som verkligen ha tillfälle att inom företagen omedelbart övervaka tillämpningen av arbetstids- och arbetarskyddslagarna.

Med hänsyn till att bestämmelser, överensstämmande med de nu föreslagna, finnas i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln samt i butiksstängningslagen, synes det föreningen närmast bero på ett rent förbi-seende, att en dylik bestämmelse saknas i lagen om arbetstidens begränsning. Emellertid är det tydligt, att de skäl, som tala för införande av här avsedd bestämmelse i allmänna arbetstidslagen, även med samma styrka kunna anföras för en liknande åtgärd med avseende å arbetarskyddslagen.

Under återopande av vad ovan anförts får föreningen tillstyrka motionen.

Stockholm den 19 mars 1943.

Svenska arbetsgivareföreningen.

IVAR O. LARSON.

Bilaga D.

Till Andra lagutskottet.

Genom remiss den 8 februari 1943 har Landsorganisationen i Sverige beretts tillfälle att avgiva yttrande över en inom första kammaren av herrar Wistrand och Beck-Friis väckt motion (nr 60) om vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret enligt allmänna arbetstidslagen och arbetarskyddslagstiftningen till särskild arbetsföreståndare.

Motionärerna föreslå sådant tillägg till 15 § allmänna arbetstidslagen att arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare skall kunna godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe, i vilket fall, på sätt nu gäller om verksamhet som bedrivs av kommun, vad i lagen är stadgat om arbetsgivare skall gälla arbetsföreståndaren. Vidare föreslås skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan att vid en kommande revision av lagen om arbetarskydd jämte därtill hörande följdförfattningar bestämmelser införas, som möjliggöra ett överflyttande av arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare.

Som stöd för sina yrkanden åberopa motionärerna bl. a. att enligt arbetstidslagarna för jordbruket och detaljhandeln möjlighet finnes att i motsvarande fall, efter arbetsrådets medgivande, överflytta arbetsgivaransvaret.

Principiellt måste naturligtvis gälla att det rättsliga ansvaret för efterlevnaden av den sociala skyddslagstiftningen på arbetsmarknadens område bör åvila arbetsgivaren, vare sig fråga är om den lagstadgade arbetstidsbegränsningen eller om arbetarskyddet i inskränkt bemärkelse. Fall kunna emellertid förekomma, där det ur synpunkten av lagstiftningens effektivitet kan vara mera ändamålsenligt att det omedelbara ansvaret förlägges till särskild arbetsföreståndare, även då arbetsgivaren är annan än kommun resp., i fråga om arbetarskyddslagen, stat eller kommun, såsom då rörelsen bedrivs av dödsbo eller eljest av juridisk person och de enskilda delägarna faktiskt icke utöva någon arbetsledning eller eljest taga någon personlig befattning med företagets verksamhet. Mot möjlighet till arbetsgivaransvarets överflyttning efter medgivande av arbetsrådet resp. yrkesinspektionens chefsmyndighet synes i dylika fall inte vara att erinra, därvid dock givetvis måste förutsättas att arbetsrådets och tillsynsmyndighetens ifrågavarande befogenhet utövas med fäst avseende endast vid vad som *ur synpunkten av lagstiftningens syftemål* är lämpligast och först efter prövning av arbetsföreståndarens kvalifikationer för uppgiften; i sistnämnda hänseende är det uppenbart att överflyttning icke hör ifrågakomma med mindre föreståndaren i fråga om arbetsledning och eljest intager en relativt självständig ställning i förhållande till arbetsgivaren.

Beträffande överflyttning av arbetsgivaransvaret enligt arbetarskyddslagen förutsätter Landsorganisationen som självklart att en sådan anordning icke får medföra någon inskränkning i arbetsgivarens skadeståndsansvar för olycksfall, som bero av försummelse från arbetsföreståndarens sida vid tillämpning av i lagen stadgade förpliktelser.

Stockholm den 8 mars 1943.

Landsorganisationen i Sverige.

GUNNAR ANDERSSON.

Arnold Sölvén.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Daco, som beretts tillfälle att avgiva yttrande över en motion av hr Wistrand och friherre Beck-Friis angående vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta arbetsgivaransvaret på särskild arbetsföreståndare, får med anledning härav anföra följande.

Motionärerna anföra att det i allmänna arbetstidslagen och lagen om arbetarskydd medgivits att arbetsgivaransvaret överflyttas på särskild arbetsföreståndare i fall då stat eller kommun är arbetsgivare. Det framhålles vidare, att i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln beretts möjlighet för arbetsgivare att i vissa fall överflytta arbetsgivaransvaret på särskild person. Arbetsrådet kan nämligen efter framställning av arbetsgivare godtaga viss person som arbetsföreståndare i arbetsgivares ställe. Enligt den rättspraxis, som arbetsrådet tillämpar, har emellertid överflyttning av arbetsgivaransvaret enligt dessa lagar endast skett, då synnerligen starka skäl talat härför, och framför allt då skötseln av ett företag ombesörjes av en förvaltare eller annan förtroendeman, medan ägaren är bosatt på annan ort, eller på grund av sjukdom eller av annan anledning icke själv kan utöva ledningen över företaget. Motionens syfte är att få en motsvarande bestämmelse införd i den allmänna arbetstidslagen och lagen om arbetarskydd. Härvid anföres att åtskilliga industribolag äro av den storleksordning och drivas under sådana förhållanden att det är omöjligt för styrelseledamöterna att öva någon uppsikt över hur arbetet i detalj bedrivs.

Ett genomförande av den föreslagna reformen skulle få stor inverkan på den ställning och det ansvar som åvilar industriens tjänstemän i arbetsledareställning. Vissa grupper av lantbrukets och handelns tjänstemän skulle emellertid även komma att beröras härav. I synnerhet är arbetarskyddslagens tillämplighetsområde synnerligen vidsträckt.

Arbetstids- och arbetarskyddslagarnas huvuduppgifter äro att genom arbetstidens begränsning samt genom föreskrivande av skyddsåtgärder förhindra arbetskraftens otillbörliga utnyttjande och att olycksfall och ohälsa uppstå i arbetet. Med avseende på arbetstidslagen förekommer det i viss utsträckning att arbetare vid brådskande tillfällen för längre eller kortare tidsperioder överflyttas från en avdelning till en annan på samma arbetsplats. Arbetarnas arbetstider å de olika avdelningarna sammanföras och bokföras som regel på företagets kontor och för en arbetsledande tjänsteman, som har till uppgift att leda, fördela och kontrollera arbete, som utföres av honom underställd personal, finns därför ingen annan möjlighet än att på kontoret efterhöra, huruvida en arbetare, vilken icke är fast knuten till hans avdelning, kan tagas i anspråk för eventuellt övertidsarbete. Det skulle framstå som en orimlighet om en tjänsteman i detta fall kunde göras ansvarig för arbetstidslagens efterlevnad, då han kan ha till uppgift att kontrollera arbete, som utföres av för tillfället från annan avdelning lånad personal med vilken han i vanliga fall icke har något att skaffa.

Den föreslagna reformen skulle otvivelaktigt medföra en viss risk för att mindre nogräknade arbetsgivare söka övervältra ansvaret på en tjänsteman i underordnad ställning. Detta skulle i många fall kunna medföra icke önskvärda konsekvenser, särskilt då det gäller tillämpning av arbetarskyddslagen. De arbetarskyddsanordningar, som vidtagas i den maskinella utrustningen vid ett industriföretag, draga ofta mycket stora kostnader. En underordnad tjänsteman, som blivit utsedd till arbetsföreståndare, skulle komma i en svår ställning, om han icke lyckades få gehör för sin begäran om vidtagande

av en del visserligen ur arbetarskyddssynpunkt nödvändiga, men kanske dyrbara anordningar.

Då arbetsgivare genom rörelsens omfattning eller av andra orsaker icke är i tillfälle att själv leda arbetet fördelas företagarfunktionerna på vissa i företaget anställda personer, som inför arbetsgivaren äro ansvariga för sina åtgöranden. För övervakande av att gällande föreskrifter beträffande arbetstiden och arbetarskyddet iakttagas anställa numera företagen ofta en särskild person, en s. k. skyddsinspektör. Genom en dylik anordning befrias den enskilde avdelningsföreståndaren, verkstadsingenjören eller arbetsledaren i någon mån ifrån det direkta överinseendet av att gällande förordningar iakttagas. Inom mindre företag och vid tillfälliga arbeten är det emellertid ofta en arbetsledare eller en annan tjänsteman som ensam svarar för arbetets bedrivande och därmed även för att erforderliga skyddsåtgärder vidtagas.

Motionen avser närmast att bereda möjlighet för överflyttande av arbetsgivaransvaret på verkställande direktören eller driftsledaren inom industriföretag, men i många fall skulle säkerligen förhållandet bli det, att ansvaret överflyttades på en arbetsledare eller någon annan tjänsteman inom företaget. Det torde vara känt vilken ömtålig och svår uppgift, som redan nu vilar på industriens tjänstemän och arbetsbefäl av olika grader. De intaga en mellanställning mellan å ena sidan arbetaren och å den andra arbetsgivaren eller i vissa fall den högre tekniska ledningen. Det är uppenbart att en lag, varigenom en tjänsteman ålägges svara för att alla föreskrifter i arbetstids- och arbetarskyddslagen efterkommas, medför att tjänstemännens ömtåliga ställning blir än vanskligare. Ur industriens synpunkt kan en dylik utveckling icke anses önskvärd.

I fråga om överflyttning av arbetsgivaransvaret enligt arbetarskyddslagen skulle motionärernas förslag innebära en principiell nyhet. En dylik lagändring synes vara onödig ej minst med hänsyn till att dessa förhållanden regleras genom gällande praxis för underordnads vållande. Rättspraxis på detta område pekar även i annan riktning än den motionärerna avse.

Det kan icke anses överensstämmande med hittillsvarande praxis inom sociallagstiftningen att arbetsgivaransvaret i större utsträckning överflyttas på en anställd, vars arbetsuppgifter äro av annat principiellt innehåll än arbetsgivarens. Han har icke åtagit sig några arbetsgivarrisker och därför är också hans lön anpassad med hänsyn härtill. Ett bifall till motionen torde i realiteten innebära att den ekonomiska ansvarigheten överflyttas på en svagare part. I motionen har såsom skäl för utvidgningen framhållits att åklagarmyndigheterna varit tveksamma om vem som skall åtalas, då vid ett företag som drives i form av aktieföretag förseelse begåtts mot allmänna arbetstidslagen. Samma oklarhet förefinnes även beträffande förseelser mot många andra förordningar. Då denna fråga är av allmän processrättslig karaktär bör den sålunda lösas i ett vidare sammanhang och icke endast för vissa specialfall.

Med stöd av vad som ovan anförts ber Daco få avstyrka de av motionärerna föreslagna ändringarna i gällande lagstiftning.

Stockholm den 13 mars 1943.

Vördsamt

Daco

(De anställdas centralorganisation).

HARALD ADAMSSON.

Otto Nordenskiöld.